

בְּעֵתוֹנוֹת וּבִסְפָרוֹת (על חזיון ה"שמד")

י"ח ברנר

העתונות העברית וגם זו שבשפת יהודית המדוברת בכל תפוצות הגולה עשתה לראש-השנה העבר – ממש כמו אשתקד ולפני אשתקד – בילאנסים מעציבים מאד בנוגע לחיינו של השנה שעברה בכל התפוצות ההנה. רק עתונים מעטים וספורים מגיעים אלינו לארץ-ישראל מכל העתונות היהודית שבכל חלקי תבל, אולם את כולם "הקיפה הזעקה", בכולם מצאנו פזמון אחד, שבוודאי הוא חוזר ונשנה גם בכל אותם העתונים היהודים, שאינם מגיעים לידינו. בכל מקום ומקום חזיונות של שנאה והרס מבחוץ, של דלדול וירידה, חמרית ורוחנית, בפנים – רק זה היה עולמנו במשך שס"ה הימים של השנה שחלפה, או "הסך הכל השנתי", בלישנא דעתונותא.

על כל המרירות הזאת – מה יש להוסיף? וממנה – מה יש לגרוע? ואף ההתאוננות גופה שנה-שנה ובאותו הסגנון – מה תתן ומה תוסיף?

כן, באותו הסגנון, וגם הטון, סוף-סוף, עדיין לא נשתנה, עדיין שוררים באלו ההשקפות השנתיות אותם הביאורים השטתיים, שהכל הוא בסיבת גורמים ידועים – גורמים חיצוניים, חולפים – כגון המצב הפוליטי הריאקציוני ברוסיה או בחירת דוקא ציר פלוני לפרלמנט של מדינה פלונית, שהם הם המעוררים את השנאה ונותנים מקום לאגיטאציה אנטישמית וכו' וכו'; עדיין שליטה אצל כל אותם הכותבים אי-ההבנה העקשנית בנוגע למקור-הדברים, בנוגע לטבע הדבר של חיי גיטו הנמשכים בנס.

והמשקיף הארצי-ישראלי? לזה אולי היתה הרשות גם להטיף איזו נטפי-נחמה בכוס התרעלה הגדושה והמלאה ולהראות על נסיונותינו, הקטנים אך החשובים. לירות אבן-פינה לישוב עברי על יסודות יותר בטוחים – קרקע שלנו ועבודה שלנו – שבו נוכל לשבת בטח בזמן מן הזמנים... אבל לא! גם המשקיף שלנו ודאי שיצהר ממזוג כוס תנחומין, אם יזכור את כל אותם החברים, שעזבו אותנו בשנה האחרונה, שלא מצאו שום סיפוק בחזיונות המשמחים הנפגשים בחיינו כאן, למרות הכל – כגון ילדות עברית חפשית, אומץ-לב של מספר צעירים עובדים וסבלנות ראויה למופת של זקנים ידועים – ושבו שוב לבקש "אשרם" באותם המקומות, אשר הקיאו אותם ואשר שם יעשו לעולם ובהכרח "חשבונות" ו"סכי-הכל" מעין אותם שנעשו לראש שנת תרע"א.

בתוך כל האסונות שמצאו את כנסת-ישראל בשנה האחרונה ושעמדה עליו עתונותנו ביחוד, נמנה והובלט החזיון של המרת הדת. ה"שמד", שהנהו חזון נפרץ אצל יהודי מערב אירופה עוד מתקופת הנרייטה קרץ ובנות מנדלסון, נתרבה אצל צעירי יהודי רוסיה בשנים האחרונות לרגל ההגבלות הקשות מצד הרשות כלפי תלמידי חכמים מבני זרע קודש ולימודי יהוה... תלי תלים של מאמרים ופיליטונים נכתבו ונדרשו בענין זה בעתונותנו של העת האחרונה, וכשאנו בודקים בדבר, הרי אנו מוצאים בו אפילו מעין איזו חלוקת עבודה: אלה מזה צועקים חמס סתם ושופכים אש וגפרית על ה"משומדים", ואלה, הנוגעים ב"צד היותר עמוק של החזיון", עוסקים בוויכוח חקירתי ובגילוי צדדיה המשובחים של היהדות כלפי אויבתה הנוצרית...

על פי העמל הרב ההולך ונשקע בשתי העבודות הנכבדות הללו גם יחד, אכן יש כמעט מקום לתאר לנו בדמיונונו תמונה כזאת: הדת בכלל ומדרש-הדת בפרט – הרי זה העיקר, עיקר-החיים והעיקר בחיים; והנה עשרת מיליונים אנשים בכל קצוי תבל, הנקראים יהודים והמחזיקים עדיין בדת ובאמונה היהודית, עומדים כיום הזה על שתי הסעיפים ושואלים להלכה ולמעשה: איזו מן האמונות הצרופות והטובות היא האמונה היותר צרופה והיותר טובה: זו של אבותינו או

זו של הנוצרים? ענו, גדולי ישראל, ענו תיכף ומיד, כי רק לתשובתכם אנו מצפים... הן רואים אתם: הרבה מאתנו עוזבים את אמונתנו והולכים לשמד... החישו ישועה!

ברם, באמת – בינינו לבין עצמנו ונגד כל עמנו – הלא הדבר אינו כך כלל וכלל. הלא כל ה"פרובלימה" הזאת – הן אומתנו! – אינה כדאית לכובד-ראש שכזה. ולא רק בנוגע לעשרת המיליונים, אל גם לאלפי האינטליגנטים שבתוכנו די בכל אתר ואתר.

אמנם, עשרות, מאות מבני ומבנות ישראל, בכל שנה ושנה, "משמידים" את עצמם מתוך קהלנו לשם איזו טובת הנאה, כמעט בלי כל מלחמה נפשית ומקבלים את האמונה הנוצרית, כשם שעשרות ומאות מאלה הולכים ונזורים לכושט בבואנוס-איירס ובשאר מקומות – ודאי שאלה החזיונות הם מהבלתי נעימים בחיינו החברתיים, מהחזיונות המראים לנו, – כמו, למשל, חזיון-ההכרח בערים הגדולות לעבוד ביום השבת ולנוח בראשון, בהפך מהרגלנו – מה המה חיינו הגיטואיים בכלל ובאיזו תנאים אנחנו נתונים. אבל, במטותא, אל-נא תתעו את נפשנו בשוא, כי קיום כלל ישראל עומד בגלל זה בסכנה ואל-נא תעשו מזה שאלה העומדת על הפרק!

בתוך עמי אני יושב, אני, כותב הטורים האלה, איש עברי חפשי בדעותיו, ואין אני רואה את שאלת הדת והאמונה, שהיא אינה נותנת מנוחה לעמי זה. רואה אני בעלי-בתים יהודים, שדואגים לבתי תפילה, לפעמים בקנאות ומתוך כעס ותמיד על פי ההרגל, על פי האינרציה, שבוודאי עוד תימשך ותארך הרבה, הרבה שנים. אמנם, אין בבתי תפילותיהם של אלה כיום אותה החמימות, אותה ההתלהבות, שהיתה בשנים קדמוניות, אבל זהו כבר ענין אחר, והדואג ידאג... (אני, למשל אני רואה שום גדולה גם באותה החמימות של אותם הימים הטובים, שיסודה בהתרפסות ובבקשה לפני איזה אב שבשמים, שיתן פרנסה...). שוב נפגש אני, מצד שני, בצעירים עברים, בניהם של אותם בעלי בתים, שאמנם אוהבים הם לעסוק קצת בפרובלימות-החיים, והרי אני שומע אותם מדברים על היחסים שבין איש לאיש, שבין איש לאשה, שבין עם לעם, שבין מעמד למעמד; מדברים וגם מתעניינים בחידת החיים וההנהיגה בכלל, בעולמות החומר והרוח, במהלכים השונים שבשירת האדם, בזרמים השונים שבספרות העולם, בהופעות הדלות שגם בספרותנו אנו, אבל לא יעלה על דעת איש מהם לשבת ולעסוק בהבלי התיאולוגיה: איזו אמונה היא יותר טובה, אם זו האמונה המלמדת, שמשח כבר בא, או זו, שמשח עוד צריך לבוא; אם זו של "דעלך סני לחברך לא תעביד", או זו של "המכה בלחך האחת וכו'". ושאלות אלו אינן נוגעות לצעירינו כלל לא מפני שהם שבעי רצון ביותר מעולמם הפנימי והשקפת עולמם. להפך, יודעים אותם הצעירים את הקרעים הרבים שבנפשם ואת הקושי של חיים בלי אלוהים; יודעים ומרגישים, שאינם אנשים שלמים, שבתור צעירים עברים בלי שפה עברית שלמה, בלי ארץ-מולדת עברית וכלי קולטורה עברית, אין הכל חלק אצלם. אולם, בכל אופן, ברור ומובן להם, למרות כל אלה הרוצים ללמדם כי אין ישראל בלי דת ישראל, שיהודי וטלית ותפילין אינו היינו אך, ושככל אופן לא האמונה והדת היהודית של אבותיהם מעיקה עליהם, לא חסרונן של אלה הוא העיקר בקשי-חיהם ולא אל הדת והאמונה של אבות חבריהם, בני אומות העולם, ישאו את עיניהם...

– אבל הלא יש סכנה בדבר – יאמרו אלה המוצאים לנכון להתווכח עם ה"פוסחים על הסעיפים" – הלא יש סכנה בזה, שבאים ומקלסים את הנצרות לעומת היהדות.

סכנה? ואני, בחיי, איני מבין גם סכנה זו מה טיבה. כלום באמת הקוטב הוא בזה, אם דת פלונית או אלמונית מלאה יותר אידיאלים נשגבים? העיקר הלא הוא באם דבר זה או פלוני הוא אידאלי באמת, שצריך לשאוף אליו או לא, ולא אם הוא מיסודה של היהדות או הנצרות. ויהא אפילו, שהנצרות היא יותר אידיאלית, שהמדרגה הנוצרית עולה על היהודית בסולם ההתפתחות האנושית, שיפה כוח הבת מכוח האם וצעדים נאים עשתה בהתקדמות הרוח, ובכן מה? לפיכך עלי, העברי החפשי, לשנות איזה דבר? אני שואל אתכם: לפיכך עלי להיות לנוצרי?! הגיעו בעצמכם: העלי לשנות את מעשי, להתחיל לעשות אותו דבר טוב, אם אני מוצא, שהוא נאה לי,

או להיות בגלל זה לנוצרי, כלומר, לקבל עלי צורות-החיים ההוויות של המוני הנוצרים המאמינים, שאין להם כל שייכות עם אותו הדבר הטוב? ואם יבואו מחר ויוכיחו לי, שהבודיות, שדת קונפוציוס, שדת מוחמד עולה על הנוצרות, שאידיאליהן של אלו הדתות עוד יותר נשגבים, עלי אז להיות לבן דת בודה, קונפוציוס, מוחמד, כלומר, לקבל את צורות-החיים של בני אלו הדתות כיום הזה, בעוד שצורות-החיים של בני דת אבותי, אין לי, בתור עברי חפשי, כל מגע ומשא עמהן?

בחיים – גם בחיים העליונים, המוסריים – לא המדרש הוא העיקר, אלא המעשה. מימרא זו אנו מוצאים בספרותנו הישנה, אבל טעמה עדיין עומד בה וריחה לא נמר. כל מה שאני חושב, ובעיקר כל מה שאני עושה, איני חושב ועושה דוקא מפני שהיהדות התלמודית, שבה חונכתי, לימדתני לחשוב או לעשות כך, אלא מפני שאני רוצה בכך או מוכרח לכך. היהדות התלמודית, כשם שהיא רחוקה מהיהדות המקראית, כך היא גופה אינה חטיבה מוצקה, ו"חיי היהודי על פי התלמוד" יכולים לקבל צורות מצורות שונות: הרבה פסוקים יש ביהדות המקראית והרבה מימרות ביהדות התלמודית... ואני ובני גילי חונכנו על ברכי כל הפסוקים והמימרות האלה הסותרים זה את זה, ולבסוף גדלו הם והיו למה שהם ואנכי נהייתי למה שנהייתי.. ה"מדרש" מילא איפוא כאן תפקיד קלוש עד מאד. ואם פלוני בן פלוני הוא אֶלטרואיסט קיצוני או אֶגואיסט תקיף, ואם הוא למשל, יש לו יחס ידוע ומסויים לשאלת המין – חיובי, שלילי, אָרוטי, נזירי, – שמא חושבים אתם, כי היחסים האלה תלויים לא בעומק תכונתו הפסיכו-פיסולוגית, אלא בהוכחות המרובות ששמע ממורי היהדות או הנצרות, בשייכותו למוסר היהודי או הנוצרי?

צורות-החיים העיקריות של היחיד והאומה לא מפי הדת הן נזונות וחיות. הדת בעצמה, עם כל צרמוניותיה והבליה, אינה אלא חלק מצורות-החיים, שבני האדם יצרו אותן לרצונם-על-כרחם, בסיבת תנאי מציאותם הכלכליים-הנפשיים האנושיים-הלאומיים. הדת לובשת צורה, פושטת צורה, נולדת, הולכת למות. בחיי האמונות והדתות מימות עולם – בכוונה איני אומר: בתולדות האמונות והדתות – יש בלי ספק, כמו בכל עניני החיים, הרבה תרמית, הרבה אכספולואטאציה, הרבה שלטון האדם באדם לרע לו, ויש גם – בנוגע ליחידים, לא להמונים – אלמנטים אחרים, נפשיים, סודיים, טרגיים, מלאי תוכן, הבאים לספק צרכים עמוקים ביותר. ההמונים אינם מגיעים לעולם עד התוך ואוכלים תמיד, לפעמים בהתלהבות ולפעמים בקרירות, כמצות אנשים מלומדה, את הקליפה; היחידים – התוך נמצא בהם בעצמם, או הם חולמים, מתגעגעים ונענים עליו, ובקליפה לעולם אין להם שום צורך. מודעת היא: פילוסופי ינן הראשונים נלחמו נגד דת בני דורם, נלחמו אפילו על המונותאיזמוס המהולל לא פחות מנביאי ישראל שלנו, וכאלה כן אלה היו רליגיוזיים לאין ערוך יותר מהכהונים והמשמשים בקודש, שהוציאו אותם, את הראשונים, מן הכלל. ואף זאת מודעת, כי אהבת האדם והוקרת הערכין הנצחיים הנשגבים יש, להלכה, סוף-סוף, בכל הכתבים הקדושים של כל האמונות והדתות, באשר רוח היחידים בָּמו, אלא שלמעשה – בנוגע להמונים – אנו מוצאים שעבוד ואמונות תפלות ומשפטים אין דעת במו ומלחמות-דם בגלל אלילים ופסילים ומזבחות ובתי-תפילה ומנהגים וטכסיסים ושאר חוקי-הבל. הנצרות ההיסטורית, הרומאית, האלילית, האינקוויזטורית, שדיכאה את הפילוסופיה היִננית המרוממה ועשתה את כל החכמות לרקחות ולטבחות לה, נתלית באילנו של היהודי האומלל יהושע מנצרת – האמנם יש איזו קורבה ביניהם? עכשיו יש לנו נצרות אלילית-פראבוסלאווית שלטת של הרוסים ונצרות לותרנית-פורגנית שלטת של הגרמנים ועוד כמה מיני נצרויות – התאמינו, כי אלו יונקות מן "הברית החדשה" של השליחים היהודים? לא, זה היה דבר בלתי-אפשרי. תכונותיהם של אלה העמים, יחד עם מקרים היסטוריים שונים, חיצוניים, בנו להם גם את צורות-חיייהם ההיסטוריות-הדתיות, את נצרותם. והיהדות שלנו, של היום, למדינותיה ואֶפניה, שהיא מושפעה שלא מדעתה מתנאי החיים ההוֹרים של המוני בית ישראל בכל אותן המדינות, אבל, סוף-סוף, זרה ומתמיהה היא לגבי צורות-החיים הסובבות אותה מבחוץ – האם יש עוד צורך להזכיר, עד כמה רחוקה היא מן

היהדות הביבלית, עד כמה נשתנה טעמן של רוב פקודותיה הראשיות ועד כמה שונה השקפת עולמה מאותן השקפות-העולם השונות המבוטאות בכתבי הברית הישנה?

כן, הברית הישנה. הברית הישנה והחדשה. גם בזה יש באים ומפחידים: הברית החדשה עליכם, בני בניהם של בעלי הברית הישנה! ... אולם אני, העברי החפשי, עונה על הפחדה זו לאמור:

—כשאני לעצמי אין בשבילי גם לברית הישנה אותו הערך, שהכל צועקים עליו בתור "כתבי הקודש", "ספר-הספרים", "הספר הנצחי" וכו' וכו'. מן ההיפנוז של עשרים וארבעת ספרי הביבליה נשתחררתי זה כבר, כבר...^[11] — הרבה ספרי חול מן הדורות האחרונים יותר קרובים אלי, יותר גדולים בעיני ויותר עמוקים. אך אותה החשיבות שאני מכיר ומוצא בתנ"ך, בתור שרידי זכרונות מימים רחוקים ובתור התגלמות רוח עמנו ורוח האנושי שבנו במשך של הרבה דורות ותקופות — חשיבות זו אני מוצא ומכיר גם בספרי הברית החדשה (בכוחם הספרותי של אלה ואלה איני נוגע). גם ה"ברית החדשה" — ספרנו הוא, עצם מעצמנו ובשר מבשרנו. ואת זה, מה שאני מכניס בשבילי (לא כל חברי יסכימו לי — אני יודע!) את "הברית החדשה" לתוך ירושתו הרוחנית, אין אני חושב כלל לאיזו מהפכה ברוח, שצריך אני לפחד ממנה או להינבא ולהכריז עליה, הואיל ולמרות כל הפלפולים והחקירות התיאולוגיות אין אני רואה שום הבדל יסודי בין השקפת העולם הסגפנית והנכנעה לפני אלוהים של הנביא מענתות ושל הנביא מנצרת — ממקור אחד יהלכון — והואיל ובכלל אין אני מוצא בכל זה אלא שייכות רחוקה לעיקר שלי, כלומר, להכרתי הלאומית החפשית בהווה, שכולה חילונית, אטיאיסטית, אטיאולוגית. יתר על כן: אני יכול היות דתי-המוני, יכול להיות ריליגיוזי במובן הנאצל של המלה ויכול להיות גם לא רק א—, אלא אף אנטיתאיסט, אנטיתיאולוג, אבל להכרתי הלאומית אין כל חשבונות עם זה, אין כל חשבונות עם מה למעלה ולמטה מהחזיונות המוחשים, אין כל חשבונות עם השמים, עם יוצר העולם ועם מה שאחר המוות. הכרתי הלאומית אינה מונעת בעדי לחשוב על ערך דתנו ודתי העמים, אמונת המוננו ואמונת המוניהם. מחשבותינו ומחשבותיהם, ספרינו וספריהם — כחפצי.

ובאים ואומרים לי: אבל הלגנדה הנוצרית על בן-האלוהים, שנשלח לבני האדם ובדמו כיפר את עוון הדורות — ללגנדה זו המחלחלת בכל הקולטורה והספרויות האירופיות הנוצריות — היאך אתה מתייחס? אף על זה אענה ואומר: כחפצי... לפי מצב-רוחי... ובכל אופן, אין שום סכנה לאומית, איך שיתייחסו לזה... יכול אדם מישראל להיות יהודי טוב, מסור ללאומו בכל לבבו ונפשו, ולבלי לפחד מפני הלגנדה הזאת כמו מפני איזו "טריפה", אלא להתייחס אליה ברטט-נפש ריליגיוזי כליאונארדו דא וינצ'י הגוי בשעתו... אני, למשל, — לי היא מוזרה, לי היא גם שנואה, ככל שקר שבדתיות, ככל מסורה נמשכת, ככל אילוזה מכוונת, שמשמשת תמיד לרעת האדם וסותמת בקש ובגבבא את החלל הנורא של חידת החיים הקשה... אבל מבין אני, כי יש נפשות, שיש להם כוסף עליון לעולמות אחרים, והם נושאים עיניהם לפעמים אל "הרועה הטוב"...

הדבר ברור: שאלת הלגנדה הנוצרית היא שאלת המיסטיקה הדתית בכלל, ובשביל זה שאין לו אלוהים בשמים, אין מי שהוא יכול להיות שליחו או בנו של אותו האלוהים. ברם, איזה בן-אדם היה אותו "הרועה" — זה בוודאי מעניין מן הצד הכאראקטרולוגי, כשם שמעניין מאד מה היה בודה, מה היה משה, מה היה ישעיה, מה היה מוחמד, מה היו שקספיר, גטה... ההיה אותו העלם הגלילי, שיצא מן הכלל, באמת "רועה טוב", סמל השלמות, כמו שרגילים לחשוב, רוח טהורה, תכונה אוהבת, אמיצה וקדושה, או אולי דוקא, כפי שיש ידים לשער, רועה-רוח, הוזה עני מן הגליל, הולך בטל, גאוותני ומעורר שחוק, שהטיף לבני האדם לבלי לעשות כלום ולחיות כחבצלות וכציפרים בחסדו של אביהם שבשמים^[12] מי יודע; קרוב לוודאי, שגם זה וגם זה לא היה לחלוטין... ושוב, בסופו — איזו קריאה משלו היתה יותר אפיית בשבילו: האם אותו ה"אלי,

אלי, למה שבקתני?" או "סלח להם, אבי, כי אינם יודעים, מה שהם עושים?" – מי יודע... בכל אופן היה אותו האיש לא איש אחד, פוסח בעצמו על הרבה סעיפים, הפכפך ברוחו, מלא ניגודים וסתירות בנוגע להערכת תפקידו, משתנה מיום ליום ומורכב מצדדים שונים, טרגיים ומגוחכים גם יחד. ואולי גם זה לא נכון, אולי גם במחשבה זו אין אנו אלא רואים מהרהורי לבנו... ובאמת, איזו תשובה קבועה – כארקטרולוגית, לא תיאולוגית – יכולה להיות על מיני שאלות כאלו, אם הפסוקים, שעליהם אפשר לבנות את כל ההשערות, סותרים זה את זה, נדרשים לכמה פנים ונתלים בהכרח בנטיות-לבו של המפרש ובהלך-רוחו, אם ה"מקורות" ברובם הנם נרפשים, עכורים, מקום-צייד רק בשביל ד"רים לתיאולוגיה ומיסיונרים בשכר?

וגם מבלי כל האמור: הגידו מה שתגידו, ואני איני נחרד כלל בראותי בעתון הגרמני הצינוני הוינאי כפעם בפעם את רשימות שמות המומרים המוקעים לעיני הקהל, יתר על כן: אני איני מבין, למי מזיקים אותם האדולפים והקרנארדים העלובים, שהיו זרים מילדותם לחברה ולדת היהודית ושלשם כניסה לחברה הנוצרית קיבלו עליהם גם את "אמונתה"? מה היה לנו מהם קודם, כשהלכו או לא הלכו אל הטמפל היהודי, ומה הפסדנו מזה, שקמו והיזו עליהם להנאתם את המים הקדושים? צרה היא לנו כשנועלים את השערים בפני נודדינו, צרה היא לנו כשמגרשים את פועלינו מבתי החורשת, צרה היא לנו כשמניחים מכשולים על דרכנו בארץ-ישראל, צרה היא לנו כשמסד קולטורי עברי מתבטל מאפס אמצעים – כל זה הוא סימן לעניות-חיינו, לקשי-קיומנו, לדלות-צרכינו ואפס-מילואם. שמחה היא לנו כשקונים איזו כבדת אדמה באיזה מקום, כשפותחים איזה בית-ספר יהודי באיזה מקום, כשיוצא לאור איזה ספר עברי חשוב, כשאנו שומעים על מספר יהודים שנכנסו לעולם העבודה הפרודוקטיבית – כל זה הוא ביטוי של חיינו היצירתיים, כל זה הוא סימן, כי עוד חיים בעמנו וכי עוד לא תמנו לגווע. לא בלתי-מובן הוא לי גם הצער כשרואים בעל-כשרון באיזה מקצוע שנולד בינינו הולך מאתנו מפני שאינו מוצא מקומו בתוכנו, ואנו, בני עמו נשארים על ידי זה דלים ורשים ומשוללי תרבות. ואולם מה לנו ולכל אותן עשרות ומאות המתבוללים מילדותם, שלשם איזו מטרה הם מתנצרים, ומפני מה דוקא השינוי החיצוני הקל הזה צריך להחרידנו יותר מחייהם שלפני השינוי? הן צורות-חייהם העיקריות היו גם בלאו הכי לא-יהודיות, ומה היה לנו מהם אלמלא עשו את הצעד האחרון הזה והיו נשארים רק בכתופי ישראל, ללא קחת חלק בקשי-חיינו ובמלחמתנו בעד עתידנו הלאומי? על הקארייריסטים הנבזים הלא ודאי שאין מה לקשור מספד חדש, ואולם אפילו אם נקח חזון מיוחד של מתנצר מוסרי כאוטו וינינגר, בעל הספר "המין והאופי", שאין מתנצרים כמוהו בעולם-המעשה, שמצא, או נדמה לו שמצא, בנצרות יופי מיוחד וחיוב גדול – מה אנו יכולים ללמוד מזה? אוטו וינינגר בעצם הן היה דוקא בעל תכונה יהודית בכל רמ"ח אבריו, אבל בשביל עולמנו היהודי, שנאו-נפשו, היה ערכו, גם אלמלא היה מתנצר, דומה ממש לערכם של לאסאל ויתר השבויים היהודים, הגדולים עם הקטנים, שמשום-מה אינם מתנצרים. האקט של ההתנצרות אצל מתבוללינו, שכמותם כחרדינו מדימים, כי מזוזה וישראל חד הוא, אינו אלא דבר שבחיצוניות, שאין להתריע עליו ביחוד, ואין צריך לומר, שאין להילחם בו על ידי גילוי המאור שביהדות...

לא בדברים מופשטים תוסר ההתבוללות הממשית וההכרחית של חלקים הגונים מתוך גוף עמנו החולה, הגיטואי. ה"יהדות" במרכאות לא תוכל פה להושיע, גם אם יכתבו עליה אלף דרשות נמלצות. נניח איפוא את חכמת התיאולוגיה לגלחים משלהם ומשלנו, ששעתם פנויה לעסוק בשאלה: מי מן הדתות עדיפה, באיזו יש יותר יופי, יותר קדושה, יותר צדק, יותר אהבה. השדה רחב ומקום יש כאן להתגדר ולחדש, לבחור פסוקים אחדים מכל הפסוקים הרבים ולצרפם יחד – ולהוכיח.

שאלת חיינו היהודית היא לא שאלת הדת היהודית, שאלת "קיום-היהדות". את רעיון-התערובת הזה צריך לעקור משורש. אחד-העם עשה זה פעם והתחרט. אבל אנחנו, חבריו

היהודים החפשים, אין לנו וליהדות כלום, ואף על-פי כן הננו בתוך הכלל בשום אופן לא פחות ממניחי תפילין וממגדלי-ציצית. אנחנו אומרים: שאלת חיינו היא שאלת מקום עבודה פרודוקטיבית בשבילנו היהודים. אנחנו יהודים גרים בכל מקום, יהודים רצוצים, בלי ארץ, בלי שפה וכו' וכו', הסביבה של הרוב הנכרי אינה נותנת לנו להיות יהודים שלמים, באותה מידה שחברינו הרוסים, הפולנים וכו' החפשים הנם רוסים, פולנים שלמים. הסביבה של הרוב מבלבלת אותנו, אוכלת בנו, מטשטשת את צורתנו, מכניסה ערבוביה בכל חיינו – אבל מהתבוללות רחוקים אנו, הוי כמה רחוקים, וענין-ההתנצרות – אפילו לא תמהון ואפילו לא שחוק. עמנו הוא גלותי, חולה, הוא הולך ונתקל, הוא נופל וְשָׁבַע – וקם. עלינו להקימו. כוח רצונו מתרפה – צריך להגבירו. הבו ונתחזק. אין משיח לישראל – הבו ונגבר חילים לחיות בלי משיח. האלפים מתוכנו, אולי גם הרבבות, שכבר התבוללו לאין מרפא, שכבר נעשו מסוגלים להתנצר – גם ירוק לא גירק עליהם. אנחנו המעטים, בני העם היהודים, החי, נהיה חזקים מצור, עובדים ויוצרים עד כמה שאפשר, נרבה את עבודת עמנו ואת נכסיו החמריים והרוחניים. אנחנו, היהודים החיים, בין אם אנחנו מתענים ביום-כיפור ובין אם אנו אוכלים בו בשר בחלב, בין אם אנו מחזיקים במוסרה של הברית הישנה, בין אם אנו בהשקפת עולמנו תלמידים נאמנים לאפיקור – אנחנו איננו חדלים להרגיש את עצמנו בתור יהודים, לחיות חיינו היהודים, לעבוד ולברוא אֶפְנֵי עבודה של יהודים, לדבר בשפתנו היהודית, לקבל מזוננו הרוחני מספרותנו, לעמול בשביל תרבותנו הלאומית החפשית, להגן על כבודנו הלאומי וללחום את מלחמת קיומנו בכל גילוי, שמלחמה זו מקבלת.

["הפועל הצעיר", חשוון תרע"א; החתימה: יוסף חבר]